

HIỆN TƯỢNG CA SĨ VIỆT HÁT LỆCH CHUẨN TIẾNG VIỆT VÀ LỜI CA

I TRẦN QUỐC VIỆT

Email: tqviet@daihocthudo.edu.vn
Trường Đại học Thủ đô Hà Nội

I TRẦN YẾN NHI

Email: 221000550@daihocthudo.edu.vn
Trường Đại học Thủ đô Hà Nội

THE PHENOMENON MISPRONOUNCE VIETNAMESE AND LYRICS WHILE SINGING OF VIETNAMESE SINGER

TÓM TẮT

Hiện tượng ca sĩ hát lệch chuẩn tiếng Việt và lời ca rất phổ biến hiện nay. Hiện tượng này không chỉ có ở các ca sĩ nghiệp dư trong phong trào ca hát quần chúng mà gặp cả ở các ca sĩ chuyên nghiệp. Điều này khiến các nhà quản lý và đồng đạo công chúng yêu ca hát bức xúc và trăn trở làm sao để tháo gỡ, giữ gìn được chất lượng nghệ thuật và sự trong sáng của tiếng Việt trong ca hát.

Bằng phương pháp tổng hợp, phân tích tài liệu online, điền dã tham dự, khảo sát, thực tế, chúng tôi chỉ ra một số lỗi phát âm lệch chuẩn trong ca hát của các ca sĩ, phân tích nguyên nhân và đề xuất biện pháp khắc phục.

Từ khóa: Phát âm tiếng Việt, hát, lệch chuẩn, ca sĩ chuyên nghiệp, ca sĩ nghiệp dư

Đặt vấn đề

Hiện nay, đất nước ta đang trong thời kỳ hội nhập với khu vực và thế giới. Việc phát triển dựa trên cơ sở bảo tồn và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc là tất yếu. Trong các yếu tố tạo nên bản sắc văn hóa dân tộc, ngôn ngữ đóng vai trò quan trọng. Vì vậy, việc giữ gìn sự trong sáng của tiếng Việt nhằm tôn vinh tiếng Việt chuẩn là vấn đề quan trọng. Chính vì vậy, trong lĩnh vực ca hát, ca sĩ Việt phải hát chuẩn tiếng Việt đang là vấn đề được xã hội rất quan tâm. Hiện tượng ca sĩ Việt hát lệch chuẩn tiếng Việt và cả sai lệch lời ca không mới. Tuy nhiên, gần đây hiện tượng này có xu hướng tăng lên và xuất hiện những lệch lạc mới. Đã có một số bài phỏng vấn, bài báo mạng bàn luận về vấn đề này, nhưng nội dung chủ yếu nêu vấn đề, phản ánh hiện tượng [8], mô tả một khía cạnh đơn lẻ [5], [7], hoặc chỉ chú ý tới ca sĩ trẻ mới nổi [6]. Vì vậy, ca sĩ chưa nhận thức được vấn đề của họ, còn công chúng cũng chưa thấy được bản chất, mức độ và sự phổ biến của hiện tượng đến đâu.

Bằng các phương pháp nghiên cứu liên ngành, nghiên cứu lý thuyết và nghiên cứu thực tiễn, bài viết

ABSTRACT

The phenomenon mispronounce Vietnamese and lyrics while singing of Vietnamese singers is very common nowadays. It is found not only in amateurs singers but also in professional singers. There are many managers and singing lovers wondering how to maintain the standard of Vietnamese in singing. By the method of synthesizing, analyzing online documents, experience and actual survey, we present some problems about singers mispronounce when singing, analyze the causes and propose solutions.

Keywords: Pronounce Vietnamese, singing, lisp, professional singer, amateur singer

sẽ khái quát những lỗi phát âm lệch chuẩn tiếng Việt thường gặp trong ca hát của các ca sĩ Việt Nam (chuyên nghiệp và nghiệp dư), nguyên nhân gây ra lỗi và đề xuất một số biện pháp khắc phục, vừa giúp bổ sung kỹ thuật dạy nhà chữ - phát âm - xử lý bài hát trong thanh nhạc, vừa giúp các ca sĩ nhận biết lỗi lệch chuẩn mà tự điều chỉnh, góp phần giữ gìn sự trong sáng của tiếng Việt trong ca hát.

1. Định vị hát chuẩn tiếng Việt và lời ca

1.1. Tiếng Việt chuẩn, hát chuẩn lời ca

Theo PGS, TS. Đào Thị Thanh Lan, khoa Ngôn ngữ học, Trường ĐH KH XH & NV, ĐHQG Hà Nội, tiếng Việt có ngôn ngữ toàn dân và ngôn ngữ địa phương. Ngôn ngữ toàn dân là tiếng Việt chung được sử dụng mang tính phổ thông ở tất cả mọi vùng miền của đất nước. Còn ngôn ngữ địa phương của tiếng Việt (tức phương ngữ tiếng Việt), là tiếng Việt được sử dụng với những đặc điểm riêng của mỗi vùng miền. Các phương ngữ của tiếng Việt có thể khác nhau về cách phát âm, ngữ pháp, từ vựng hoặc cú pháp, nhưng những người nói các phương ngữ tiếng Việt khác nhau vẫn có thể hiểu nhau [3].

EDUCATION

Theo GS. Trần Trí Dõi, khoa Ngôn ngữ học, Trường ĐH KH XH&NV, ĐHQG Hà Nội: Tiếng Việt chuẩn theo đúng nghĩa của nó “phải là tiếng Việt được dùng giảng dạy trong nhà trường, là ngôn ngữ của người Việt” [4].

Như vậy, tiếng Việt chuẩn và phát âm tiếng Việt chuẩn là: tiếng Việt và phát âm tiếng Việt được dùng giảng dạy trong nhà trường hiện nay. Riêng với các trường hợp có biến thể, chúng tôi căn cứ vào bảng tham khảo về lựa chọn chính tả trong sách giáo khoa tiếng Việt [9], các từ biến thể đều coi là lệch chuẩn.

Trong các tác phẩm thanh nhạc – bao gồm giai điệu nhạc và lời ca, lời ca đã được các nhạc sĩ cân nhắc kỹ lưỡng, đặt ra để thể hiện đúng ý nhạc và đó là bản quyền của tác giả, nên ca sĩ không được tự ý thay đổi lời ca khi hát.

Do đó, có thể xác định, hát chuẩn tiếng Việt là hát đúng tiếng Việt được dùng trong nhà trường và hát chuẩn lời ca là hát chính xác lời ca gốc của bài hát.

Lưu ý, các lỗi lệch chuẩn khác thuộc về kỹ thuật thanh nhạc thuần túy như chênh phô, sai tiết tấu, bẹt tiếng... chúng tôi không đề cập đến trong bài viết này.

1.2. Mối quan hệ giữa lời ca và kỹ thuật nhả chữ trong thanh nhạc với phát âm

a) Vai trò của lời ca trong bài hát

Bài hát là một thể loại tác phẩm thanh nhạc bao gồm nhạc và lời ca (còn gọi là ca từ). Bài hát bao gồm cả những bài hát dân ca truyền thống, lẫn ca khúc trong nhạc mới.

Lời ca chính là sự cụ thể hóa ý nhạc của nhà soạn nhạc bằng ngôn ngữ. Nó dẫn dắt, hướng cho người nghe hiểu rõ hơn ý nhạc. Đặc biệt, trong dân ca truyền thống, thường là các câu ca dao, tục ngữ trong văn học dân gian, mang ý nghĩa rất sâu sắc. Vì vậy, việc phát âm chuẩn xác ca từ khi hát sẽ giúp thể hiện đúng ý nghĩa của tác phẩm thanh nhạc, truyền được chính xác cảm xúc của nhà soạn nhạc (và cả của người diễn) tới người nghe. Nếu phát âm không đúng (lệch chuẩn) sẽ làm méo mó, sai ý nghĩa của tác phẩm, lệch lạc thẩm mỹ cảm thụ của người nghe, thậm chí dẫn khiến người nghe không còn quan tâm tới lời ca mà chỉ chú ý tới giai điệu và các động tác biểu diễn hào nhoáng.

Khi soạn các bài hát, nhà soạn nhạc bao giờ cũng chú ý để thanh điệu của ca từ phù hợp với đường nét giai điệu âm nhạc, sao cho ca sĩ có thể hát rõ lời nhất. Tuy nhiên, cũng có vài trường hợp đặc biệt, do chuyển động của giai điệu theo luật nhạc có những ca từ không đồng bộ, ca sĩ không thể hát rõ lời, buộc phải hát “lơ lớ” nên không coi là lỗi. Ví dụ, bài hát “Tình

ca mùa xuân”, sáng tác của nhạc sĩ Trần Hoàn phổ thơ của nhà thơ Nguyễn Loan, trong câu hát “mùa xuân đã về”, khi hát chữ “đã” ca sĩ buộc phải hát thành “đà” mới khớp với giai điệu. Những trường hợp này cũng thường hay gặp ở các bài hát dân ca được viết lời mới trong phong trào ca hát quần chúng.

b) Thanh nhạc và kỹ thuật nhả chữ trong thanh nhạc

Trong âm nhạc, thanh nhạc là âm nhạc có lời, là nghệ thuật dùng giọng hát và ngôn ngữ của con người kết hợp với giai điệu nhạc, trong đó giọng hát và ngôn ngữ đóng vai trò quan trọng, để diễn tả tác phẩm âm nhạc.

Thanh nhạc có những kỹ thuật nhằm khai thác tối đa tiềm năng giọng hát con người. Trong các kỹ thuật thanh nhạc, kỹ thuật “nhả chữ” đóng vai trò quan trọng giúp ca sĩ có thể dễ dàng phát âm các ca từ của bài hát một cách chính xác, tròn vành, rõ nét vừa khớp với giai điệu nhạc vừa diễn tả tốt hình tượng âm nhạc và truyền cảm tới người nghe. Kỹ thuật nhả chữ của mỗi dòng nhạc có những nét riêng, nhưng hầu như đều có chung một tiêu chí “tròn vành, rõ chữ”. Để có thể làm được như vậy, ca sĩ phải luyện cách phát âm các nguyên âm thường gặp trong tiếng Việt như a, ê, o, u, i, kết hợp với các phụ âm như n, m, kh... tạo thành các âm mở, âm đóng, âm này... Các yếu tố khác như hơi thở, khẩu hình (hình miệng), vị trí lưỡi, độ mở của hàm, vị trí đặt âm thanh rất quan trọng để có thể nhả ra chữ tròn vành, rõ nét không bị bẹt, bí, mờ, méo... Sự kết hợp các yếu tố trên được sử dụng trong những bài luyện thanh [1].

Sau khi luyện thanh, ca sĩ sẽ vận dụng kỹ thuật đó một cách vừa đủ vào hát những bài hát cụ thể. Như trên đã nói, ca sĩ không được tự ý thay đổi ca từ gốc khi hát. Tuy nhiên, không loại trừ có trường hợp ca từ gốc chưa chuẩn (mà không phải là ý đồ nghệ thuật đặc biệt nào) – do nhạc sĩ chưa nắm vững tiếng Việt chuẩn mà mắc lỗi, nếu ca sĩ phát hiện ra và muốn sửa, cần phải trao đổi với tác giả để thống nhất xử lý về chuẩn trước khi hát bài hát [10].

2. Một số lỗi ca sĩ Việt phát âm khi hát lệch chuẩn tiếng Việt và lời ca

Qua khảo sát thị trường ca nhạc và phong trào ca hát quần chúng cả trong đời thực lẫn mạng xã hội, chúng tôi thấy các ca sĩ chuyên nghiệp và nghiệp dư ở nhiều dòng nhạc như nhạc đỏ, nhạc bolero, nhạc pop, dân ca truyền thống, âm hưởng dân gian... đều có thể mắc một số lỗi phát âm lệch chuẩn tiếng Việt và lời ca khi biểu diễn tác phẩm thanh nhạc.

2.1. Lỗi phát âm ngọng như n-l, x-s, ch-tr...

Hát ngọng là tình trạng phát âm lẫn lộn các chữ với nhau, khiến người xung quanh khó hiểu hoặc hiểu sai ý nghĩa câu hát gốc. Ví dụ một số lỗi hát ngọng

EDUCATION

thường gặp là ngọng âm n với âm l. Trong bài hát có những từ như “nói”, “nắng”, “Việt Nam”, “Hà Nội”... hay bị ca sĩ ngọng phát âm khi hát thành “lói”, “lắng”, “Việt Lam”, “Hà Lộ”. Trường hợp ngọng âm l với âm n, thường gặp trong các bài hát có những từ như “lúa”, “làng”, “lãng”, “lộc”... bị hát thành “núa”, “nàng”, “nãng”, “nộc”... Có những người chỉ mắc tật ngọng này khi nói, hát mà không mắc khi viết. Họ viết đúng nhưng nói, hát lại ngọng thành sai.

Lỗi phát âm ngọng khi hát rất phổ biến ở các ca sĩ nghiệp dư trong phong trào ca hát quần chúng địa phương và trên mạng xã hội. Ca sĩ chuyên nghiệp ít khi mắc lỗi hát ngọng. Họ hầu hết đều đã trải qua những kỳ thi tuyển chọn. Người có tật phát âm ngọng thường bị loại ngay từ đầu.

Các lỗi ngọng x-s, ch-tr... ít bị phản ứng hơn so với lỗi ngọng n-l, bởi phát âm những cặp âm này sự khác biệt không rõ ràng như cặp âm n-l. Tuy nhiên, nghe kỹ sẽ phát hiện ra và người nghe cảm thấy thấy gọn, sạn, kém hay. Chẳng hạn, trong bài hát “Màu hoa đỏ” - sáng tác của nhạc sĩ Thuận Yến, do ca sĩ T.B trình bày có lỗi phát âm ch-tr: Câu hát “mây ngàn hóa bóng cây che” ca sĩ phát âm khi hát thành “mây ngàn hóa bóng cây tre”. Điều đó làm thay đổi ý nghĩa câu hát khiến người nghe hiểu nhầm ý của tác giả.

2.2. Lỗi phát âm tiếng địa phương như miền-miền, chiến-chiến...

Đây là hiện tượng người hát - thường là người địa phương, đang chủ định hát theo tiếng Việt chuẩn và kiểu phát âm tiếng Việt chuẩn, nhưng vô tình - thường do bản năng, xen kẽ những tiếng địa phương hoặc lai kiểu phát âm địa phương vào câu hát (trừ những trường hợp chủ động có ý đồ nghệ thuật).

Lỗi này thường gặp ở các ca sĩ gốc phương ngữ Trung, Nam và một số tiểu vùng của phương ngữ Bắc. Như ở bài hát “Gió về miền xuôi” - sáng tác của nhạc sĩ Anh Việt Thu, do ca sĩ Đ.N - một ca sĩ gốc Nam hát, dù hầu hết các chữ phát âm đúng chuẩn tiếng Việt, nhưng hai chữ “miền” và “chiến” trong lời ca gốc vẫn bị lệch chuẩn thành “miềng” và “chiềng” do ảnh hưởng của phương ngữ tiếng Việt phía Nam. Loại trừ lỗi này ở những trường hợp nhạc sĩ, ca sĩ chủ động đưa phương ngữ hoặc kiểu phát âm địa phương vào nhằm thể hiện một ý đồ nghệ thuật nào đó. Chẳng hạn, bài hát “Cô gái Sài Gòn đi tải đạn” - sáng tác của nhạc sĩ Lưu Nhật Vũ, do tập ca nữ Quân khu 7 thể hiện bằng phương ngữ tiếng Việt phía Nam Nam không coi là lỗi...

2.3. Lỗi phát âm sai chữ như cày-cây, dạy-dậy, rượu-riệu, chầy-chẩy, màu-mâu...

Ngoài hai dạng lệch chuẩn nêu trên, trong thực tế còn

gặp dạng phát âm sai ca từ làm lời ca trở thành vô nghĩa, thậm chí tra từ điển tiếng Việt cũng không có. Hiện tượng này thường xảy ra khi người hát không tôn trọng hát đúng ca từ gốc, mà hát theo thói quen nói lệch chuẩn thường ngày hoặc cố ý tạo chiêu trò ...

Dưới đây, để người đọc tiện tra cứu minh chứng, chúng tôi chỉ nêu một vài ví dụ ở các ca sĩ chuyên nghiệp, qua nghiên cứu những video clip ca nhạc của họ được công khai trên mạng xã hội. Các ca từ chuẩn và lệch chuẩn được chúng tôi rút ra từ bảng tham khảo về lựa chọn chính tả trong sách giáo khoa tiếng Việt[9].

- Ca từ gốc là chữ “cày” (đúng chuẩn với nghĩa cày ruộng), ca sĩ hát thành “cây” (lệch chuẩn): Ví dụ câu hát “lái máy cày” bị hát thành “lái máy cây” trong bài hát “Đồng đội” - sáng tác của nhạc sĩ Hoàng Hiệp, do tam ca nam gồm T.T, V.H, Đ.D hát. Từ điển tiếng Việt cũng không có từ nào là “máy cây” mà chỉ có từ “máy cày”.

- Ca từ gốc là chữ “dạy” (đúng chuẩn với nghĩa dạy hát), ca sĩ hát thành “dậy” (lệch chuẩn): Ví dụ câu hát “dạy các em thơ bài hát quê hương” bị hát thành “dậy các em thơ bài hát quê hương” trong bài hát “Vết chân tròn trên cát” - sáng tác của nhạc sĩ Trần Tiến. Nhiều ca sĩ bị mắc lỗi này như M.T, H.Đ, A.T, T.Q.T...

- Ca từ gốc là chữ “rượu” (đúng chuẩn), ca sĩ hát thành “riệu” (lệch chuẩn - không có trong từ điển tiếng Việt): Ví dụ câu hát “vui cùng pháo nổ rượu hồng” bị hát thành “vui cùng pháo nổ riệu hồng” trong bài hát “Câu chuyện đầu năm” - sáng tác của nhạc sĩ Hoài An trong phần trình diễn của các ca sĩ N.Q, L.Q, L.A.L...

- Ca từ gốc là chữ “chầy” (đúng chuẩn với nghĩa nước chầy), ca sĩ hát thành “chây” (lệch chuẩn): Có bài hát tiêu đề ghi rõ “Chầy đi sông ơi” - một sáng tác của nhạc sĩ Phó Đức Phương, nhưng một số ca sĩ như T.D, L.A.D... vẫn hát những chữ “chây” trong bài thành “chây”, hoặc ca sĩ M.T hát lẫn lộn: Ở khổ đầu đúng chữ “chầy”, sang các khổ sau lại sai thành “chây” - không có trong từ điển tiếng Việt.

- Ca từ gốc là chữ “màu” (đúng chuẩn với nghĩa màu sắc), ca sĩ hát thành “mâu” (lệch chuẩn) là một lỗi khá phổ biến. Chẳng hạn, trong bài hát “Thời hoa đỏ”, một sáng tác của nhạc sĩ Nguyễn Đình Bảng phổ thơ của nhà thơ Thanh Tùng, hàng loạt các ca sĩ tên tuổi như T.B, T.D, P.N, M.L, T.M, V.T.L... đều hát “màu hoa”, “màu mây” lệch chuẩn thành “màu hoa”, “màu mây”.

2.4. Hát nối âm, thêm bớt, thay từ tùy tiện, phát âm hơi hợt thành lệch chuẩn

EDUCATION

Hát nối âm, thêm bớt, thay từ tùy tiện hoặc phát âm hơi hợt thường gặp ở các ca sĩ trẻ hiện nay [8]. Họ hát nối âm đuôi chữ trước vào âm đầu chữ sau, tạo thành những chữ có nghĩa khác hoặc vô nghĩa. Ví dụ, chữ “tắm áo ấy” hát thành “tắm máu ấy” trong bài hát “Tắm áo mẹ và năm xưa” - sáng tác của nhạc sĩ Nguyễn Văn Tý, do ca sĩ P.L trình bày.

Có những ca sĩ khi hát tùy tiện thêm, bớt hoặc thay từ vào lời ca gốc khiến bài hát bị lạc ý nghĩa: “Theo nhà thơ Phan Thị Thanh Nhân, từ “hương đưa” trong bài thơ Hương thầm là hình ảnh có dụng ý riêng. “Hương đưa” là hương thơm có thể lan tỏa trong gió, theo mãi bước chân người đi. Còn nếu như viết “Cây bưởi sau nhà ngan ngát hương thơm” là chuyện tất nhiên, quá đối bình thường, chẳng còn gì lạ và ý nghĩa.” [7].

Một số ca sĩ phát âm hơi hợt cũng có thể biến ca từ gốc thành những từ vô nghĩa. Có bài báo phản ánh vấn nạn này: “Nghe kỹ phần biểu diễn của một số ca sĩ có thể thấy không ít lời hát dạng như: “Đán nướng tôi, thon thả giòn đàn bầu... Xin hán về người, đán nướng ơi, xin hán về mẹ tổ cuống ơi...” [5].

2.5. Phát âm méo tiếng

Bên cạnh đó, còn có những dạng phát âm lệch chuẩn đặc thù của ca hát (như méo tiếng) liên quan đến việc ca sĩ khó phát âm chuẩn do phải kết hợp lời ca cho khớp với cao độ, tiết tấu của giai điệu. Cho nên, nếu kỹ thuật thanh nhạc kém hoặc lạm dụng kỹ thuật thanh nhạc, họ sẽ mắc những lỗi này. Đây là lỗi mà khi nói bình thường rất ít thấy nhưng lại hay gặp trong hát.

Những chữ trong lời ca kết thúc không bằng âm tiết mở mà bằng các âm tiết khép hoặc nửa khép, nửa mở sẽ cản trở luồng hơi đi ra khỏi miệng khi hát gây khó khăn cho việc ngân dài, càng khó hơn khi ngân dài ở âm khu cao của giọng hát. Nếu ca sĩ sử dụng tốt kỹ thuật nhả chữ thì có thể xử lý được các chữ này thành kiểu hát âm mở mà vẫn chuẩn tiếng, rõ và đúng lời. Tuy nhiên, một số ca sĩ yếu hoặc lạm dụng kỹ thuật thanh nhạc có thể mắc lỗi phát âm méo, mập mờ thành lệch chuẩn. Chẳng hạn, trong bài hát “Mẹ tôi” – sáng tác của nhạc sĩ Lê Huy, trong câu hát “mẹ là cha mà con mơ tìm thấy”, có ca sĩ ngân chữ “thấy” thành “thớ” (ca sĩ H.T); hoặc trong bài hát “Người con gái sông La” – sáng tác của nhạc sĩ Đoàn Nho, chữ “mắt” trong câu hát “nhớ chẳng đôi mắt” bị hát lơ lơ như chữ “mớ” (ca sĩ P.L) ...

3. Nguyên nhân lỗi phát âm lệch chuẩn khi hát của ca sĩ và biện pháp sửa

Một số ca sĩ do thiếu kiến thức về tiếng Việt nên bị mắc lỗi. Theo một nhà báo, nguyên nhân sâu xa là: “Hiện nay, trong các trường nghệ thuật, việc giáo dục văn hóa cho ca sĩ bị coi nhẹ. Những bộ môn như triết

học, mỹ học, lịch sử, cơ sở văn hóa... thường bị những ca sĩ tương lai bỏ qua. Chương trình học cấp ba ở các trường trung cấp nghệ thuật cũng bị lược bỏ để “tạo điều kiện trau dồi chuyên môn và rèn luyện tài năng”. Như vậy, những kiến thức cơ bản để làm “một người bình thường” bị bỏ qua trong khi tài năng vẫn chưa tới đích” [5]. Do đó, giải pháp lâu dài cho vấn đề này là các cơ sở đào tạo nhạc sĩ, ca sĩ cần tăng cường thời lượng học môn Tiếng Việt và văn hóa đại cương trong chương trình đào tạo. Về giải pháp khả thi trước mắt, chúng tôi phân tích các nguyên nhân cụ thể gây nên lỗi phát âm lệch chuẩn của các ca sĩ và gợi ý một số biện pháp sửa sai như sau.

3.1. Nguyên nhân hát ngọng và biện pháp sửa

Tật hát ngọng chủ yếu do ca sĩ khi hát để khẩu hình cứng, đặt vị trí lưỡi sai gây ra, ngoài trừ một số ít người do bị dị tật bẩm sinh cơ quan phát âm. Hát ngọng cũng có thể do hay đùa cợt, cố ý nói ngọng, lâu ngày thành quen. Để chữa hát ngọng (không do dị tật), các ca sĩ cần tập luyện mở khẩu hình mềm mại và đặt vị trí lưỡi cho đúng. Với âm “n” lưỡi để mềm mại, thẳng, đầu lưỡi sát kẽ hai hàm răng cửa. Còn với âm “l”, khẩu hình mở rộng hơn, đầu lưỡi hơi cong lên phía hàm trên. Khi luyện thanh, giáo viên thanh nhạc cần luyện phát âm n-l cho người bị ngọng trước khi vào luyện các mẫu âm và hát bài hát. Lúc hát, người ngọng cần nhớ những chữ có âm n-l để bắt vào cho đúng. Nếu tập luyện như vậy nhiều lần, tập hát với các bài hát trong lời ca có những cặp n-l, ca sĩ có thể hình thành thói quen phát âm chuẩn xác n-l.

Ngoài ra, họ sẽ tránh được ngọng các cặp âm như x-s, ch-tr, kh-h... nếu trước khi hát, giáo viên chú ý luyện đọc chuẩn và phân biệt rõ sự khác nhau giữa các cặp âm đó khi phát âm.

3.2. Nguyên nhân hát tiếng địa phương và biện pháp sửa

Ảnh hưởng của tiếng địa phương rất mạnh, bởi đó là thói quen giao tiếp thường ngày. Hiện nay, việc thông thương giữa các vùng miền diễn ra sôi động, cùng với sự phát triển của hệ thống phương tiện thông tin liên lạc và mạng xã hội, giao lưu giữa các vùng phương ngữ diễn phức tạp. Những tiếng địa phương càng dễ phát tán trong cộng đồng. Chẳng hạn, những người ở quê ra Hà Nội giúp việc có thể ảnh hưởng đến cách phát âm của gia chủ, nhất là các em nhỏ do họ trông coi đang tập nói. Ca sĩ khi hát bản năng, thiếu sự chuẩn bị thường dễ mắc lỗi phát âm kiểu địa phương. Để sửa lỗi này, trước khi hát, ca sĩ cần đọc kỹ lời, luyện phát âm theo tiếng Việt chuẩn thật thành thạo những chữ hay mắc lỗi phát âm địa phương và lường trước những chữ đó khi hát.

3.3. Nguyên nhân hát âm sai nghĩa và biện pháp sửa

Hầu hết những chữ bị các ca sĩ phát âm sai nghĩa khi

EDUCATION

hát, chủ yếu do họ chưa nắm rõ quy tắc chính tả tiếng Việt, tự ý thay lời ca gốc mà không phân biệt được nghĩa khác nhau giữa các cặp từ, hoặc do thói quen trong đời thường họ vẫn nói như vậy và mọi người vẫn hiểu ý họ nói gì. Cho nên, những ca sĩ này nghĩ rằng họ đã phát âm đúng khi hát, không làm sai nghĩa câu hát và cũng không phải họ hát tiếng địa phương. Để sửa sai cho những trường hợp này, lúc luyện thanh, giáo viên thanh nhạc cần căn cứ vào bảng tham khảo về lựa chọn chính tả trong sách giáo khoa tiếng Việt [9], kết hợp với phân tích những ví dụ cụ thể, chỉ rõ cho người học về sự khác biệt của những cặp chữ đó ngay khi đọc lời bài hát. Ngoài ra, chúng tôi gợi ý vài cách nêu ví dụ và phân tích việc sử dụng đúng chuẩn tiếng Việt trong thực tế của một số các cặp từ hay bị hát lỗi để người dạy - học thanh nhạc xử lý như sau.

- Chữ “cày” ở tiếng Việt chuẩn thường dùng trong các từ - cụm từ như “cày cuốc”, “cày cấy”, “cày ruộng”, “luống cày”... còn chữ “cây” ở tiếng Việt chuẩn lại dùng trong các từ - cụm từ như “con cây”, “già cây”, “run như cây sậy”...

- Chữ “dạy” ở tiếng Việt chuẩn thường dùng trong các từ - cụm từ như “dạy học”, “dạy dỗ”, “dạy bảo”, “giảng dạy”... còn chữ “đậy” ở tiếng Việt chuẩn lại dùng trong các từ - cụm từ như “ngủ đậy”, “dậy sớm”, “sắm đậy”, “đậy sóng”, “vang đậy”...

- Chữ “rượu” không phát âm thành “riệu”, chữ “chảy” không phát âm thành “chậy” bởi “riệu” và “chậy” đều không có nghĩa và không có trong tiếng Việt nhà trường cũng như trong từ điển tiếng Việt.

- Theo từ điển tiếng Việt, chữ “màu” thường dùng để chỉ màu sắc, độ màu mỡ của đất, các cây hoa màu... Còn chữ “mâu” để chỉ sự huyền bí. Cho nên, nếu hát “màu hoa”, “màu mây” thành “mâu hoa”, “mâu mây” là lệch chuẩn.

Ngoài ra, có những bản beat karaoke (nhạc cho hát karaoke) lời hát bị viết lệch chuẩn do người tạo chưa chuẩn kiến thức tiếng Việt. Vì vậy, nếu ca sĩ không chú ý, khi hát sẽ bị phát âm sai theo những ca từ đó.

3.4. Nguyên nhân phát âm méo, lệch nghĩa gốc và biện pháp sửa

Kỹ thuật thanh nhạc kém hoặc lạm dụng kỹ thuật thanh nhạc cũng có thể làm cho việc phát âm ca từ gặp khó khăn và lệch chuẩn. Ca sĩ nghiệp dư thường mắc lỗi phát âm lệch chuẩn khi hát vì họ không có hoặc yếu kỹ thuật thanh nhạc. Âm thanh phát ra có thể bị mập mờ, méo... Ca sĩ chuyên nghiệp – nhất là những người học kỹ thuật thanh nhạc phương Tây, có thể cũng mắc lỗi phát âm lệch chuẩn khi hát nếu lạm dụng nó. Ca sĩ Thanh Hoa cho biết: “Chúng tôi bị ảnh hưởng khi học trong trường phải cộng minh, dựng âm

thanh... nhưng khi đưa vào tiếng Việt lại thành ra không rõ lời” [6]. Để tránh lỗi này, ca sĩ chỉ nên sử dụng kỹ thuật thanh nhạc vừa đủ cho bài hát mà thôi.

Một số những ca sĩ trẻ vì cố tạo màu sắc riêng, nên hát nổi chữ bừa bãi, thêm bớt, thay từ hoặc phát âm hơi hợt nhằm tạo hiệu quả lạ nhưng lại dẫn tới lệch chuẩn. Theo một nhà báo: “Đây không hẳn là yếu tố bẩm sinh của giọng hát mà có thể những ca sĩ trẻ này đang muốn “quay tay” để chất giọng của mình trở nên khác lạ, nghe “Tây” hơn (?)” [8]. Điều này làm lệch lạc thẩm mỹ thưởng thức ca hát của một bộ phận công chúng. Đặc biệt, khi trong chỉ một bài hát mà ca sĩ mắc nhiều lỗi phát âm lệch chuẩn, hậu quả sẽ làm ảnh hưởng nghiêm trọng tới giá trị nghệ thuật, tác dụng giáo dục của tác phẩm. Nhạc sĩ Minh Nhiên nhận định: “Mỗi bài hát là công sức, là tâm hồn của người nhạc sĩ đổ vào đó. Mỗi từ được viết ra là cả một sự chọn lọc, nghiền ngẫm để lấy những “từ” đắt nhất, độc nhất và trúng nhất trong từng trường hợp. Nhưng ca sĩ hát sai thì coi như ca khúc ấy chẳng còn giá trị gì” [7]. Vì vậy, các giáo viên thanh nhạc cần hướng dẫn học viên cách xử lý ca từ dựa trên thể mạnh và tố chất riêng của giọng hát mà vẫn giữ được tròn vành, rõ chữ, chuẩn xác khi phát âm. Ca sĩ phải tôn trọng bản gốc, không được tự ý thêm bớt hay thay lời mà không có sự đồng ý của tác giả.

4. Kết luận và khuyến nghị

Thanh nhạc là món ăn tinh thần phổ thông nhất của công chúng vì nhạc có lời giúp họ dễ dàng cảm thụ được giá trị nghệ thuật của tác phẩm. Sự phổ biến của hiện tượng ca sĩ - chuyên và không chuyên, hát lệch chuẩn tiếng Việt và lời ca vừa làm mất đi sự trong sáng của tiếng Việt, giảm chất lượng nghệ thuật của các tác phẩm âm nhạc, vừa ảnh hưởng xấu tới thị trường ca nhạc hiện nay.

Hiện tượng này không phải mới có gần đây và chỉ trong lứa ca sĩ trẻ mới nổi, nó đã xuất hiện từ lâu, khá phổ biến trong hầu hết các lứa ca sĩ chuyên nghiệp cũng như nghiệp dư. So với ca sĩ gạo cội, ca sĩ trẻ thường mắc thêm một số lỗi mang tính thời đại khi cố gắng tạo dựng phong cách hát mới. Gần đây, lời ca gốc trong ca khúc nhạc trẻ của một số nhạc sĩ trẻ bí từ khi sáng tác cũng mắc nhiều lỗi ngữ pháp, gây khó cho ca sĩ khi chọn bài, khiến hiện tượng hát lệch chuẩn tiếng Việt càng nhiều lên.

Nguyên nhân sâu xa là việc thiếu hụt kiến thức tiếng Việt, cơ sở văn hóa, mỹ học trong chương trình đào tạo của nhà trường từ nhiều năm qua, giao lưu phương ngữ các vùng miền, phương pháp dạy thanh nhạc chưa chú trọng đúng mức việc sửa các lỗi phát âm chuẩn tiếng Việt, xử lý bài hát bừa bãi do ảnh hưởng của ca sĩ nước ngoài hoặc chính các ca sĩ có ý tạo nên ...

EDUCATION

Bên cạnh giải pháp nhà trường tăng cường kiến thức tiếng Việt, văn hóa trong chương trình dạy học, việc thực hiện một số biện pháp trước mắt mà bài viết nêu ra sẽ giúp nhanh chóng nâng cao chất lượng ca hát và thưởng thức âm nhạc, đồng thời góp phần thiết thực vào việc giữ gìn sự trong sáng của tiếng Việt trong giai đoạn hiện nay.

Theo các chuyên gia ngôn ngữ, tiếng Việt chuẩn còn nhiều hiện tượng chưa có ý kiến thống nhất, bài viết cũng mới đề cập đến những trường hợp nếu dùng không đúng từ chuẩn sẽ làm sai nghĩa hoặc vô nghĩa câu hát. Chúng tôi mong rằng các nhà khoa học khác sẽ có những nghiên cứu bổ sung giúp các nhạc sĩ, ca sĩ – nhất là lớp nhạc sĩ, ca sĩ trẻ, có thêm tài liệu tham khảo khi đặt lời và hát các ca khúc của họ hiện nay.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Nguyễn Trung Kiên, 2001, *Giáo trình thanh nhạc*, Viện âm nhạc, Hà Nội.
- [2]. Vương Hữu Lễ, 2015, *Ngữ âm tiếng Việt*, Nxb ĐHQG, Hà Nội.
- [3]. Bùi Minh Toán, 2010, *Giáo trình ngữ pháp tiếng Việt*, Nxb ĐHSP, Hà Nội.
- [4]. Vũ Lụa, 2012, *Chưa có quy định giọng Hà Nội là chuẩn quốc gia*, <https://vietnamnet.vn/chua-co-quy-dinh-giong-ha-noi-la-chuan-quoc-gia-101568.html> Truy cập tháng 4 năm 2023
- [5]. Hà Thủy Nguyên, 2010, *Khi ca sĩ buông câu nhả chữ*, <http://hanoimoi.com.vn/tin-tuc/Van-hoa/304209/khi-ca-si-buong-cau-nha-chu> Truy cập tháng 4 năm 2023
- [6]. Nguyễn Mạnh Hà, 2022, *Báo động ca sĩ trẻ phát âm sai tiếng Việt*, <https://tienphong.vn/bao-dong-ca-si-tre-phat-am-sai-tieng-viet-post1457286.tpo> Truy cập tháng 4 năm 2023
- [7]. Minh Nga, 2013, <http://hoinhacsi.info/ca-si-hat-sai-loi-ca-khuc> Truy cập tháng 4 năm 2023
- [8]. Trúc Thanh, 2013, *Ca sĩ thời nay không cần hát rõ lời?*, <https://essaha.info/ca-si-thoi-nay-khong-can-hat-ro-loi/> Truy cập tháng 4 năm 2023
- [9]. Nguyễn Văn Khang, 2023, *Bảng tham khảo về lựa chọn chính tả (đối với một số trường hợp thông dụng có các biến thể)*, [link https://ngonngu.net/luachonchinhta/175](https://ngonngu.net/luachonchinhta/175), Truy cập tháng 4/2023.
- [10]. Tường Phạm, 2015, [link http://www.bongtram.com/2015/08/ca-tu-nhac-tre-de-dai-cau-tha-tuong-pham.html](http://www.bongtram.com/2015/08/ca-tu-nhac-tre-de-dai-cau-tha-tuong-pham.html), truy cập tháng 4/2023.